

БЕЛАРУСКАЯ
МОВА

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ ДЛЯ ШКОЛЬНІКАЎ І СТУДЭНТАЎ

7

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Мінімальная адзінка пісьмовай мовы **графема** (ад грэч. *graphē* «абрыс»). Яна адпавядае фанеме ў вуснай мове і можа выступаць у розных варыянтах у залежнасці ад стылю пісьма, месца ў слове ці словазлучэнні і г.д.; напрыклад, графема «А» мае наступныя варыянты (друкаваныя і рукапісныя разнавіднасці): вялікая літара («А»), малая («а»), курсіўная («А», «а»).

Сучаснае беларускае пісьмо ў асноўным літарна-гукавое. Сістэму Г.с.м. утвараюць: **літарныя сродкі**, або **літары** (ад лац. *littera*), — спецыяльныя пісьмовыя ці друкаваныя ўмоўныя знакі ў складзе алфавіта, якія служаць для абазначэння на пісьме гукаў (фанем), і **нялітарныя сродкі**: знакі прыпынку, дэфіс, апостраф, знак націску, лічбы, матэматычныя знакі, скарачэнні слоў, прабелы паміж словамі, прапісныя літары, абзацы, падкрэсліванні, шрыфтавыя выдзяленні і інш. Асноўнымі нялітарнымі графічнымі сродкамі беларускай графікі з'яўляюцца:

знакі прыпынку (пунктуацыйныя знакі), якія служаць: а) для раздзялення аднародных членаў простага сказа, састаўных частак складанага сказа, цэлых сказаў (выкарыстоўваюцца адзіночныя пунктуацыйныя знакі: кропка, пыталнік, клічнік, коска, кропка з коскай, шматкроп'е, двукроп'е, працяжнік); б) для выдзялення са структуры сказа пэўных сінтаксічных канструкцый: адасобленых членаў сказа, звароткаў, пабочных і ўстаўных канструкцый (выкарыстоўваюцца парныя пунктуацыйныя знакі: дужкі, двайныя коскі або працяжнікі, а таксама двукоссе); в) для перадачы інтанацыйных паўз, тэмпу і мелодыкі маўлення;

апостраф, або надрадковы знак ('), які ўжываецца: а) для абазначэння ётавых галосных пасля прыставак, у корані слоў пасля губных, заднеязычных і [р]: *пад'езд, вераб'і, Лук'янаў, бар'ер*; б) у фанетычнай транскрыпцыі для абазначэння мяккасці зычных: *лялька* [л'ал'ка]; в) для аддзялення службовых слоў (часціц) у запазычаных уласных назвах: *д'Артаньян*;

дэфіс, або злучок (-), — злучальная рыска паміж структурнымі часткамі пры паўзлітым напісанні слоў або іх спалучэнняў; дэфіс злучае: а) марфемы простых слоў: *на-беларуску, што-небудзь*; б) часткі складаных слоў: *паўночна-заходні, чорна-белы*, а таксама часткі складаных слоў, першым кампанентам якіх з'яўляецца лічэбнік, напісаны лічбай: *15-гадовы, 9-павярховы, 100-тысячны*; в) спалучэнні двух сінанімічных слоў, якія выражаюць адно паняцце:

ГРАФІЧНЫЯ СРÓДКІ МÓВЫ, моўныя элементы, перададзеныя беларускай графікай і разлічаныя на зрокавае ўспрыняцце.

сцезжкі-дарожжкі, гусі-лебедзі, а таксама пры паўтарэнні слоў з мэтай іх сэнсавага ўзмацнення (белы-белы, далёка-далёка) і ў некаторых іншых выпадках; г) акрамя таго, дэфіс служыць для абазначэння пераносу часткі слова на наступны радок;

абзац (чырвоны радок) — водступ управа ў пачатку радка друкаванага або пісьмовага тэксту;

знак націску (') — выкарыстоўваецца для абазначэння націскага склада: *выпадак*, *грамдзянін*; для абазначэння пабочнага націску ў складаных словах існуе спецыяльны знак (') — гравіс: *ддбрасуседскі*, *вddaлячэбны*;

параграф (§) — спецыяльны графічны знак, які служыць для падзелу тэксту на часткі, што характарызуюцца самастойнасцю значэння і сэнсавай завершанасцю.

В.В. Урбан.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ